

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ремболович Владислав Дмитрович*, здобувач ступеня
«доктор філософії»
Національний технічний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*ORCID 0009-0007-9149-8244

© Ремболович В.Д., 2025

Стаття отримана: 24.08.2025

Стаття прийнята: 23.09.2025

Стаття опублікована: 03.10.2025

Вступ. У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій питання забезпечення інклюзивного розвитку набуває особливої актуальності для України. Виклики, спричинені військовими діями, економічною нестабільністю, демографічними змінами та глобальними технологічними зрушеннями, вимагають переосмислення парадигм національного розвитку. Традиційні моделі зростання, орієнтовані виключно на кількісні показники, виявилися недостатніми для формування стійкої та соціально орієнтованої економіки. У цьому контексті інклюзивний розвиток розглядається як стратегічний орієнтир модернізації, що поєднує економічну ефективність із соціальною справедливістю, екологічною збалансованістю та розширенням можливостей для всіх груп населення.

Інклюзивна модернізація передбачає не лише технологічне оновлення ключових секторів економіки, а й формування безбар'єрного середовища, розбудову соціального капіталу, забезпечення рівного доступу до ресурсів, освіти, охорони здоров'я та ринку праці. Особливої ваги набуває необхідність подолання структурних бар'єрів, дискримінаційних практик та нерівного розподілу можливостей, які гальмують повноцінну участь громадян у соціально-економічному житті.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Останні наукові дослідження підтверджують зростаючу увагу до інклюзивного розвитку як стратегічного орієнтиру модернізації національної економіки України. У працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів розглядаються теоретичні засади, прикладні механізми та інституційні умови забезпечення інклюзивності в економічному розвитку.

Класичні праці, такі як Robert E. Lucas Jr. [4] та T. W. Swan [5], заклали фундаментальні підходи до розуміння економічного зростання, які сьогодні переосмислюються через призму інклюзивності. Вони підкреслюють роль людського капіталу та накопичення ресурсів, що є актуальним для України в умовах повоєнного відновлення. Дослідження Dago Beugre A. E. та Ahoussou Kouakou Y. A. [2] акцентують на зв'язку між інклюзивною освітою та економічним зростанням, особливо в умовах цифрової трансформації. Це співзвучно з українськими викликами щодо реінтеграції молоді, ВПО та осіб з інвалідністю через освіту. Н. Shirazi [1] та інші закордонні дослідники [6-8] досліджує вплив фінансової інклюзії на ефективність фінансової системи, що є критично важливим для України, де доступ до фінансових послуг для вразливих груп залишається обмеженим. Аналогічно, українські автори (Бобух, Кіндзерський, Фашевська) розглядають інститути інклюзивного розвитку як основу економічної стабільності. Т. Ραραіοανηου [3] та українські дослідники Бродовська О. Г. [9], Байдакова А. О. [12], Сіденко В. Р. [13], Тимків А.О. [16] підкреслюють роль інноваційного бізнесу як детермінанти інклюзивної економіки. Вони пропонують моделі, де технології сприяють доступу до ринку праці, освіти та послуг для маргіналізованих груп. Проте аспекти інклюзивного зростання національної економіки на засадах концепції сталого розвитку потребують подальшого теоретичного обґрунтування та спеціальних наукових досліджень.

Метою дослідження є дослідження інклюзивного розвитку як ключового вектору модернізації української економіки в умовах посткризового відновлення, а також виявлення інституційних, фінансових і соціальних механізмів його забезпечення. У роботі проаналізовано основні виклики та бар'єри на шляху до інклюзивності, запропоновано напрями структурних змін та систему індикаторів оцінювання ефективності відповідної політики.

Основний матеріал і результати. Сучасна економічна думка пережила значну еволюцію у підходах до розуміння цілей та критеріїв економічного зростання. Якщо впродовж тривалого часу переважала парадигма «економічного зростання заради самого зростання», що базувалася на кількісному збільшенні ВВП, то з другої половини XX століття дедалі більше уваги почали приділяти якості зростання, його соціальному виміру та спроможності забезпечити добробут для широких верств населення. Цей зсув у фокусі досліджень призвів до формування концепції «інклюзивного зростання» (inclusive growth), як нової парадигми розвитку, в центрі якої людина, її потреби, можливості, права та участь у суспільному житті.

Таким чином, інклюзивний розвиток трактується як економічне зростання, що супроводжується соціальною справедливістю, рівним доступом до ресурсів, створенням можливостей для всіх груп населення незалежно від соціального статусу, статі, віку, регіону чи інших ознак. Це зростання, що не лише підвищує економічні показники, але й розширює можливості для самореалізації кожної особистості, зміцнює соціальну єдність та сприяє політичній стабільності.

У контексті реалізації інклюзивної моделі особливої ваги набувають ключові принципи, які визначають зміст і спрямованість політики сталого та справедливого зростання. До основних з них належать:

- рівність можливостей це забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, ринку праці, фінансових послуг для всіх без виключення;
- справедливий розподіл результатів економічного зростання, що передбачає зниження соціальної нерівності та формування ефективних механізмів перерозподілу через податкову і бюджетну політику;
- участь усіх верств населення у процесах прийняття рішень, зокрема через розвиток громадянського суспільства, децентралізацію, підтримку локальних ініціатив.

Забезпечення інклюзивного розвитку неможливе без формування системи, орієнтованої на довгострокове підвищення добробуту населення та створення умов для повної реалізації людського потенціалу. У цьому контексті особливе значення набуває людський капітал, який розглядається не лише як ресурс, а як стратегічний чинник соціально-економічного поступу.

Центральне місце в теорії інклюзивного розвитку займає людський капітал це знання, навички, здоров'я, інноваційний потенціал населення. У працях лауреата Нобелівської премії Амартьї Сена підкреслюється, що головна мета розвитку полягає не лише в економічному зростанні, а у розширенні свободи та можливостей людей. За його підходом, оцінка ефективності економіки має базуватися не лише на доходах, а й на здатності людини реалізувати свій потенціал через доступ до освіти, охорони здоров'я, безпеки, участі в управлінні [5].

Розуміння інклюзивного розвитку як соціально орієнтованої моделі зростання неминуче потребує узгодження з процесами економічної трансформації. Адже забезпечення рівного доступу до благ та можливостей вимагає не лише зміни політик, але й глибокої структурної перебудови економіки. У цьому контексті ключовим стає поняття економічної модернізації, що розглядається як інструмент і водночас необхідна умова для досягнення інклюзивності.

Економічна модернізація це процес якісного оновлення та структурної трансформації економіки, що передбачає зміну технологічної бази, системи управління, організаційних структур, а також змісту та форм економічних відносин. Вона спрямована на підвищення конкурентоспроможності, інноваційності, ефективності використання ресурсів та соціальної орієнтації економічної системи.

Класично модернізація включає перехід від індустріальної моделі виробництва до постіндустріальної, базованої на знаннях, інформаційних технологіях, креативності та інноваціях. Це охоплює:

- деіндустріалізацію (зменшення частки традиційних виробництв);
- цифровізацію та автоматизацію виробничих процесів;
- розвиток сервісного сектору;
- інвестиції в людський капітал та наукові дослідження.

Модернізація економіки нерозривно пов'язана із соціальним прогресом вона не лише змінює виробництво, але й формує нову якість життя, нові вимоги до праці, соціальної безпеки та освіти. Успішна

модернізація можлива лише за умови активного залучення суспільства, формування соціального консенсусу та політичної стабільності [15].

Інклюзивний розвиток і економічна модернізація це не окремі, а взаємопов'язані процеси, що мають взаємозміцнюючий характер. Інклюзія виступає каталізатором модернізації, а модернізація створює підґрунтя для глибшої інклюзії.

З одного боку, інклюзивність сприяє економічній модернізації через:

- розширення внутрішнього ринку за рахунок зростання платоспроможного попиту;
- залучення ширших верств населення до економічної активності, зокрема молоді, жінок, осіб з інвалідністю, мешканців сільської місцевості;
- підвищення продуктивності праці, що зумовлене інвестиціями в освіту, охорону здоров'я, соціальний захист;
- інноваційний потенціал соціального різноманіття.

З іншого боку, модернізація економіки є необхідною умовою для забезпечення інклюзивного розвитку, оскільки:

- створює нові, якісні робочі місця;
- сприяє зростанню доходів населення;
- підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів для реалізації соціальних програм;
- стимулює доступність інфраструктури та послуг для широкого кола громадян.

Однак, на перетині модернізаційних і інклюзивних процесів виникають значні виклики. Серед них:

- технологічне безробіття, пов'язане з автоматизацією та цифровізацією;
- посилення соціальної нерівності на початкових етапах модернізації, коли доступ до нових можливостей є обмеженим для частини населення;
- регіональні диспропорції у впровадженні інноваційних технологій та реалізації інклюзивних політик;
- обмеженість фінансових ресурсів на тлі макроекономічної нестабільності та воєнних викликів (рис.1).

Оскільки інклюзивний розвиток передбачає не лише економічне зростання, а й створення умов для повної участі всіх громадян у соціально-економічному житті, ключовим завданням стає виявлення

Рис. 1. Взаємозв'язок інклюзивного розвитку та економічної модернізації

Джерело: розроблено автором

реального стану доступу різних верств населення до ресурсів, можливостей і базових послуг. У цьому контексті важливо оцінити, наскільки національна економіка України відповідає принципам інклюзивності та які виклики постають на шляху до її модернізації.

Для комплексного аналізу рівня інклюзивності доцільно розглянути низку ключових індикаторів, що дозволяють оцінити рівень соціально-економічної справедливості, доступу до ресурсів і можливостей для різних груп населення.

Один із головних агрегованих індикаторів соціально-економічної нерівності є коефіцієнт Джині, який в Україні упродовж останніх років тримається в межах 0,26–0,29, що формально вважається середнім рівнем нерівності. Водночас цей показник недостатньо відображає глибину майнової диференціації, особливо в умовах тінізації доходів [17].

Істотні розбіжності у доходах лише частково відображають загальну картину інклюзивності. Не менш важливим аспектом є ситуація на ринку праці, адже саме працевлаштування визначає рівень добробуту населення, доступ до соціального захисту та можливості для самореалізації.

Війна та економічна криза суттєво вплинули на ринок праці в Україні [10]:

- Рівень зайнятості знизився з 56,5 % у 2021 році до 52,3 % у 2023 році.
- Рівень безробіття офіційно становив близько 18 % у 2023 р., але з урахуванням прихованого безробіття йдеться про значно вищі цифри.
- Спостерігається високий рівень неформальної зайнятості (понад 20 %), що знижує соціальний захист працівників і ускладнює доступ до пенсійної та медичної систем.
- Значна частина жінок, молоді, людей з інвалідністю, ВПО стикаються з бар'єрами при працевлаштуванні, низькою оплатою праці та дискримінацією.

Негативні зміни на ринку праці лише підсилюють соціальну нерівність, особливо в контексті доступу до базових послуг, що є критично важливими для підтримки життєвого рівня та зменшення вразливості населення. У цьому контексті ключовим фактором інклюзивного зростання виступає рівень доступу до соціальних та інфраструктурних послуг.

1. Освіта. Попри формальну доступність загальної середньої освіти, якість послуг значно варіюється між містом і селом, а також між регіонами. Частина молоді не має рівного доступу до вищої освіти через фінансові чи логістичні обмеження.

2. Охорона здоров'я. Нерівномірність доступу до медичних послуг посилилася через руйнування медичної інфраструктури в прифронтових регіонах.

3. Соціальні послуги. Система соціального захисту перевантажена, особливо в контексті обслуговування ВПО, осіб з інвалідністю та малозабезпечених.

4. Фінансові послуги. Близько 37 % дорослого населення залишається фактично виключеним з формального фінансового сектору (за даними Світового банку).

5. Інфраструктура. Війна спричинила втрати критичної інфраструктури, що ускладнює доступ до базових послуг у багатьох регіонах [18].

Наявні диспропорції у доступі до соціальних та інфраструктурних послуг мають особливо критичне значення для окремих категорій населення, які опинилися у стані підвищеної соціальної вразливості. Саме ці групи найчастіше стикаються з множинними бар'єрами у задоволенні базових потреб, інтеграції у суспільне життя та реалізації трудового потенціалу. Вразливі групи населення:

- Внутрішньо переміщені особи (ВПО) часто мають обмежений доступ до житла, ринку праці, соціальних послуг, стикаються з проблемами інтеграції у нові громади.
- Особи з інвалідністю потребують спеціалізованих умов, яких часто немає від архітектурної доступності до медичних і реабілітаційних послуг.
- Ветерани стикаються з проблемами психологічної адаптації, медичного обслуговування та працевлаштування.
- Люди похилого віку особливо вразливі до зростання цін, погіршення доступу до медичних послуг, ізоляції та цифрової нерівності.
- Молодь потерпає від високого рівня безробіття, трудової міграції, нестачі можливостей для самореалізації.

У контексті глибоких соціально-економічних трансформацій та триваючої воєнної агресії проти України модернізація національної економіки постає не лише як стратегічна мета, а й як необхідна умова для досягнення сталого, інклюзивного та безпечного розвитку [19]. Сучасні виклики охоплюють

як зовнішні загрози, так і системні внутрішні проблеми, що потребують комплексного переосмислення економічної політики та інституційної архітектури держави (рис.2).

Варто відзначити, що попри задекларовану прихильність до принципів інклюзивності, в Україні зберігаються суттєві бар'єри, які стримують участь широких верств населення в соціально-економічному житті:

1. Законодавчі та інституційні бар'єри включають фрагментарність політик соціального включення, відсутність чітких механізмів реалізації інклюзивних стратегій, слабку міжвідомчу координацію, а також обмежену спроможність місцевого самоврядування забезпечити доступність послуг.

2. Фінансові обмеження проявляються у недостатньому фінансуванні соціальних програм, низькій платоспроможності населення, а також у відсутності дієвих механізмів підтримки вразливих груп при входженні на ринок праці або започаткуванні власної справи.

3. Соціокультурні бар'єри мають глибокі історичні корені. Серед них це поширеність стереотипів щодо людей з інвалідністю, осіб старшого віку, жінок, внутрішньо переміщених осіб, мешканців сільських територій тощо. Такі упередження перешкоджають їх повноцінному залученню до суспільного життя та економіки.

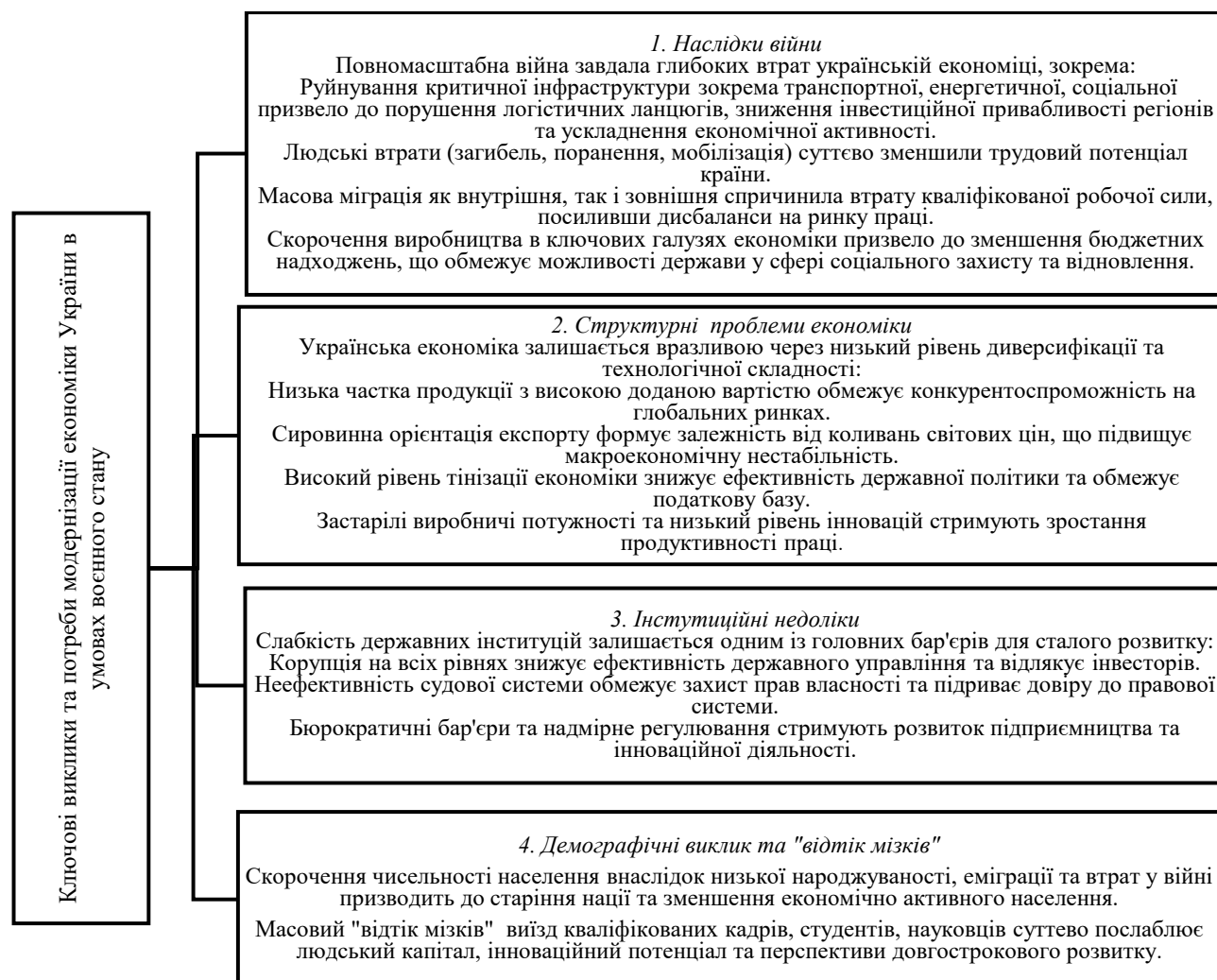

Рис. 2. Ключові виклики та потреби модернізації економіки України в умовах воєнного стану

Джерело: розроблено автором

Усунення цих прогалин вимагає комплексного підходу, що включає не лише законодавчі та програмні ініціативи, але й зміну парадигми суспільного мислення, просування інклюзивних цінностей через освіту, медіа та систему державного управління.

Для ефективної реалізації інклюзивного розвитку як стратегічного орієнтуру модернізації національної економіки необхідне впровадження комплексних механізмів підтримки цього процесу. Поряд з інституційними перетвореннями важливу роль відіграють фінансові механізми, здатні забезпечити сталу підтримку інклюзивних ініціатив та модернізаційних програм.

Отже, інклюзивна модернізація є стратегічним напрямом розвитку сучасних суспільств, що передбачає рівний доступ усіх громадян до соціально-економічних благ. Для досягнення її ефективності необхідно розбудовувати надійну інституційну базу, яка забезпечить стійкість трансформаційних процесів та гарантуватиме участь усіх соціальних груп у формуванні майбутнього.

Так, ключовим елементом інституційної модернізації є зміцнення державних інституцій. Це включає не лише вдосконалення нормативно-правової бази, але й підвищення спроможності профільних міністерств, державних агентств, Уповноважених з прав людини та прав осіб з інвалідністю. Їхня роль у розробці та реалізації інклюзивної політики має бути системно підтримана ресурсно, кадрово та організаційно.

Також, розвиток соціального діалогу між державою, бізнесом і громадянським суспільством є основою інклюзивного управління. Така тристороння взаємодія дозволяє враховувати інтереси різних соціальних груп, сприяє формуванню збалансованих рішень і знижує ризики соціальної напруги. Партнерські механізми мають бути інституціоналізовані через дорадчі органи, публічні консультації та спільні проекти.

Варто відзначити, що прозорість і підзвітність у використанні бюджетних ресурсів також є критично важливими для довіри населення до державних інституцій. Ефективне врядування, доповнене антикорупційними заходами, створює передумови для справедливого розподілу результатів модернізації. Впровадження цифрових інструментів контролю, відкритих даних та громадського моніторингу посилює ці процеси.

І сам процес децентралізації є важливим чинником врахування місцевих особливостей і потреб вразливих груп населення. Розширення повноважень громад, забезпечення їх фінансової автономії та розвиток локальних програм соціального включення сприяють підвищенню ефективності соціальної політики на місцях. Це дозволяє адаптувати рішення до конкретних умов і забезпечити більш гнучке реагування на виклики.

Також, інклюзивність як принцип соціально-економічного розвитку набуває особливої актуальності в умовах модернізаційних трансформацій. Забезпечення рівного доступу до економічних можливостей для всіх громадян є не лише етичним імперативом, але й передумовою стійкого зростання. У цьому контексті інтеграція інклюзивних підходів в економічну політику потребує системного підходу до ключових напрямів реформування.

Одним із фундаментальних аспектів є розвиток ринку праці, орієнтованого на рівні можливості. Створення сприятливих умов для працевлаштування осіб з інвалідністю, молоді, жінок, людей передпенсійного віку та внутрішньо переміщених осіб сприяє розширенню економічної участі та зменшенню соціальної нерівності. Це вимагає не лише законодавчих змін, але й активної участі роботодавців у впровадженні інклюзивних практик.

Наступним стратегічним напрямом є інвестування в людський капітал, що передбачає розширення доступу до якісної освіти, професійної перепідготовки та розвитку програм навчання впродовж життя (lifelong learning). Особлива увага має приділятися цифровій грамотності та підприємницьким навичкам, які є критично важливими в умовах цифрової економіки. Такий підхід дозволяє адаптувати трудові ресурси до змін ринку та сприяє соціальній мобільності.

У цьому контексті важливо також підтримувати малий і середній бізнес, який виступає одним із головних інструментів економічної інклюзії. Створення сприятливого регуляторного середовища, забезпечення доступу до фінансування та запровадження податкових пільг для інклюзивних ініціатив дозволяє активізувати підприємницьку діяльність серед вразливих груп населення. Це, своєю чергою, сприяє формуванню нових робочих місць і зміцненню місцевих економік.

Завершальним, але не менш важливим напрямом є цифрова трансформація з урахуванням принципів інклюзивності. Подолання цифрового розриву, розширення доступу до інтернету, електронних послуг та платформ для дистанційної роботи є необхідними умовами для забезпечення рівних можливостей у цифровому середовищі. Особливої уваги потребують сільські та депресивні регіони, де цифрова інфраструктура часто є недостатньо розвиненою [20].

Продовжуючи попередній аналіз, варто зазначити, що інтеграція принципів інклюзії в економічну політику модернізації має здійснюватися не лише на рівні загальних стратегій, але й у рамках конкретних секторних реформ. Такий підхід дозволяє забезпечити справедливий розподіл результатів розвитку, зменшити соціальні розриви та посилити участь усіх соціальних груп у суспільному житті [21]. У таблиці 1 представлено узагальнення ключових напрямів інклюзивної модернізації.

Таблиця 1

Ключові сфери інклюзивної трансформації в умовах сталого розвитку

Сектор	Напрями інклюзивної модернізації
Ринок праці	- Гнучкі форми зайнятості (дистанційна, часткова, проектна робота). - Програми перекваліфікації для цифрової та «зеленої» економіки. - Підтримка соціального підприємництва. - Гідні умови праці та боротьба з дискримінацією. - Реінтеграційні програми для ветеранів, ВПО, осіб з інвалідністю.
Освіта	- Інклюзивна освіта на всіх рівнях. - Адаптація програм до потреб ринку праці. - Розвиток lifelong learning. - Цифрова освіта для сільських регіонів.
Охорона здоров'я	- Універсальний доступ до медичних послуг. - Профілактична медицина та здоровий спосіб життя. - Реабілітаційні послуги для осіб з інвалідністю, ветеранів, літніх людей. - Телемедицина та цифрові медичні рішення.
Інфраструктура	- Безбар'єрне середовище у транспорті, будівлях, публічних місцях. - Розвиток цифрової інфраструктури (інтернет, е-сервіси). - Інновації для інклюзії: адаптивні технології, мобільні додатки, навігаційні рішення.

Джерело: розроблено автором

Оцінювання результативності інклюзивного розвитку потребує чітко визначених, вимірюваних індикаторів, які відображають соціальну, економічну та просторову інтеграцію різних груп населення (табл.2).

Таблиця 2

Система індикаторів для оцінювання результативності інклюзивної модернізації в ключових секторах соціально-економічного розвитку національної економіки України

Сфера оцінки	Основні індикатори
Ринок праці	- Рівень зайнятості серед вразливих груп (ВПО, осіб з інвалідністю, ветеранів) - Частка гнучких форм зайнятості - Індекс гідної праці (умови, безпека, недискримінація)
Освіта	- Частка охоплення інклюзивною освітою - Доступ до цифрової освіти в сільській місцевості - Індекси освітньої рівності
Охорона здоров'я	- Рівень доступності первинної медичної допомоги - Частка населення, охоплена телемедициною - Середній час доступу до медичних послуг
Інфраструктура та доступність	- Кількість безбар'єрних об'єктів інфраструктури - Частка доступу до інтернету в громадах - Доступність електронних державних послуг
Інституційний розвиток	- Рівень участі громад у прийнятті рішень - Індекс ефективного врядування - Індекс сприйняття корупції
Фінансова підтримка інклюзії	- Обсяг бюджетних витрат на інклюзивні програми - Частка фінансування соціального підприємництва - Доступність мікрофінансування для вразливих груп

Джерело: розроблено автором

Отже, інклюзивний розвиток виступає стратегічною основою модернізаційних трансформацій, орієнтованих не лише на економічне зростання, а й на справедливий розподіл результатів цього зростання.

Реалізація інституційних, фінансових, соціальних та інфраструктурних механізмів інклюзії дозволяє забезпечити повноцінну участь усіх соціальних груп у суспільному житті.

Модернізація ринку праці, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури має супроводжуватись системною державною політикою, спрямованою на зменшення нерівностей, розширення можливостей для самореалізації, формування безбар'єрного середовища та зміцнення соціальної згуртованості.

Таким чином, інклюзивна модернізація це не лише шлях до підвищення соціальної справедливості, а й ефективний інструмент зміцнення національної конкурентоспроможності та стійкості в умовах трансформаційних викликів.

Висновки. Інклюзивний розвиток має стати ключовим вектором модернізації національної економіки України в умовах глобальних трансформацій, соціально-економічної нестабільності та потреби у відновленні довіри до державних інституцій. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що інклюзивна модернізація потребує цілісного підходу до формування політики розвитку, що враховує соціальні, економічні та інституційні особливості національного контексту.

Запровадження ефективних інституційних механізмів таких як посилення ролі державних структур, розширення соціального діалогу, децентралізація, є необхідною умовою забезпечення справедливого розподілу ресурсів та розширення можливостей участі різних соціальних груп у суспільному житті. У свою чергу, фінансові механізми, зокрема фіскальна підтримка соціальних програм, інклюзивне бюджетування, розвиток державно-приватного партнерства, сприяють реалізації інвестицій у людський капітал та інфраструктуру.

Серед пріоритетних напрямів інклюзивної модернізації визначено трансформацію ринку праці, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури з акцентом на безбар'єрність, цифровізацію, доступність і рівність. Особливої уваги потребують заходи щодо підтримки вразливих груп населення ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю у контексті інтеграції у соціально-економічне середовище.

З метою моніторингу результативності політик інклюзивного розвитку запропоновано використовувати систему індикаторів оцінки, що охоплює економічні, соціальні та інституційні параметри. Такий підхід дозволить виявляти прогалини у реалізації інклюзивної модернізації та своєчасно коригувати державну політику.

Таким чином, інклюзивний розвиток має потенціал стати не лише концептуальною основою модернізаційної стратегії, але й практичним інструментом побудови більш справедливого, стійкого та конкурентоспроможного суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hasan Shirazi. (2022). Analyzing the Consequences of Financial Inclusion on the Effectiveness of the Financial System and its Capacity to be Maintained Through Evidence from Asia. *International Journal of Social Science and Human Research*. No. 05 (11). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3483081>.
2. DAGO Beugre Ange Emmanuel, & Ahoussou Kouakou Yao André. (2024). Inclusive education and economic growth in the WAEMU zone. *Revue Internationale De La Recherche Scientifique (Revue-IRS)*, no. 2 (5), pp. 2837–2850. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14003339>
3. Theo Papaioannou (2018). Inclusive Innovation for Development. Routledge. 128 p.
4. Robert E. Lucas Jr. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of monetary economics*, no. 22 (1), pp. 3–42.
5. Swan, Trevor W. (1956). Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record*, vol. 32, issue 2, pp. 334–361.
6. Asongu, S. A., Orim, S.M. L., and Nting, R. T. (2019). Inequality, information technology and inclusive education in sub-Saharan Africa. *Technological Forecasting and Social Change*, no. 146, pp. 380–389.
7. Mankiw N. G., Romer D., Weil D. N. (1992), A Contribution to the Empirics of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, no. 107 (2), pp. 407–37.
8. Ouattara, W. (2007), “Dépenses publiques, Corruption et Croissance économique dans les pays de l'Union Economique et Monétaire OuestAfricaine (UEMOA) : Une Analyse de la Causalité au sens de Granger”, *Revue Africaine de l'Intégration*, pp. 139–160.
9. Бродовська О. Г. Глобальна інклюзивна економіка в умовах новітніх трансформаційних викликів: монографія, Тернопіль: ЗУНУ, 2023, 343 с.
10. VIII Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості України та роль агропродовольчого сектору, досвід і співпраця з ЄС» в межах проєкту Еразмус+ (23–24.10.2024 р., онлайн). URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/viii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferenciya-inklyuzyvnyj-rozvytok-nacziionalnoyi-ekonomiky-globalni-tendenciyi-mozhlyvosti-ukrayiny-ta-rol-agroprodovolchogo-sektoru-dosvid-i-spivpraczya/>

11. Стратегічні аспекти сталого та інклюзивного розвитку Економіки України: від теорії до практики. Матеріали наукового колоквиуму 19 вересня 2024 року / кафедра економіки промисловості. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2024. 230 с.
12. А. О. Байдакова. Проблеми працевлаштування молоді. Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків, 1–28 лютого 2020 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 101–103.
13. Сіденко В. Р. (2024). Інклюзивний розвиток у ракурсі глобальних економічних трендів: виклики та можливості для України. *Ukr. socium*, № 3-4(90-91). С. 13–34.
14. Бобух І.М., Кіндзерський Ю.В., Фащевська О.М. та ін. Інклюзивні інститути забезпечення розвитку економіки України: колективна монографія НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», Електронні дані, К., 2023, 360 с.
15. Інклюзивна економіка: теорія і практика: монографія за заг. ред. М.Д. Балджи; Одес. нац. екон. ун-т. Київ: Гуляєва В.М., 2021. 365 с.
16. Тимків А.О. (2023). Інклюзивна економіка як об'єкт сучасних наукових досліджень. *Інклюзивна економіка*, № 1, С. 41–47. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.1-7
17. Степаненко С.В. (2023). Теоретико-концептуальні основи інклюзивного розвитку економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*, № 3, С. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-8>
18. Седікова І.О., Палвашова Г.І. (2024). Концепція інклюзивного розвитку як базис протидії глобальним викликам сьогодення. *Інклюзивна економіка*, № 1 (3), С. 64–71. https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-10
19. Завгородній К.В. (2023). Прогнозні моделі інклюзивного розвитку національної економіки і соціуму в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*, № 7, С. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.7.58>
20. Іртишева І.О., Крамаренко І.С., Завгородній К.В., Неймет В.В. (2023). Повоєнна відбудова національної економіки на засадах інклюзивного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*, № 3, С. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-2>
21. Гончаренко О.В., Багорка Д.А., Єфремов Д.Ю. (2023). Інноваційний бізнес як детермінанта формування інклюзивної економіки. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*, № 1, С. 7–14. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1\(6\).282718pp7-14](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1(6).282718pp7-14)

REFERENCES:

1. Hasan Shirazi. (2022). Analyzing the Consequences of Financial Inclusion on the Effectiveness of the Financial System and its Capacity to be Maintained Through Evidence from Asia. *International Journal of Social Science and Human Research*. No. 05 (11). Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3483081>
2. DAGO Beugre Ange Emmanuel, & Ahoussou Kouakou Yao André. (2024). Inclusive education and economic growth in the WAEMU zone. *Revue Internationale De La Recherche Scientifique (Revue-IRS)*, no. 2 (5), pp. 2837–2850. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14003339>
3. Theo Papaioannou (2018). Inclusive Innovation for Development. Routledge. 128 p.
4. Robert E. Lucas Jr. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of monetary economics*, no. 22 (1), pp. 3–42.
5. Swan, Trevor W. (1956). Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record*, vol. 32, issue 2, pp. 334–361.
6. Asongu, S. A., Orim, S.M. L., and Nting, R. T. (2019). Inequality, information technology and inclusive educationpp. Pp. 380 389.
7. Mankiw N. G., Romer D., Weil D. N. (1992), A Contribution to the Empirics of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, no. 107 (2), pp. 407–37.
8. Ouattara, W. (2007), “Dépenses publiques, Corruption et Croissance économique dans les pays de l'Union Economique et Monétaire OuestAfricaine (UEMOA) : Une Analyse de la Causalité au sens de Granger”, *Revue Africaine de l'Intégration*, pp. 139–160.
9. Brodovska O. H. (2023). Hlobalna inkliuzyvna ekonomika v umovakh novitnikh transformatsiinykh vyklykiv:monohrafiia [Global Inclusive Economy in the Context of the Latest Transformational Challenges: monograph], Ternopil: ZUNU, 343 p. (in Ukrainian)
10. VIII Mizhnarodna naukoivo-praktychna konferentsiia «Inklyuzyvnyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky: hlobalni tendentsii, mozhlyvosti Ukrainy ta rol ahroprodovolchoho sektoru, dosvid i spivpratsia z YeS» v mezhakh proiektu Erasmus+ [VIII International Scientific and Practical Conference "Inclusive Development of the National Economy: Global Trends, Opportunities of Ukraine and the Role of the Agri-Food Sector, Experience and Cooperation with the EU" within the framework of the Erasmus+ project (23-24.10.2024, online). Available at: <https://erasmusplus.org.ua/news/viii-mizhnarodna-naukoivo-praktychna-konferenciya-inklyuzyvnyj-rozvytok-naczionalnoyi-ekonomiky-globalni> (in Ukrainian)
11. Stratehichni aspekty staloho ta inkliuzyvnoho rozvytku Ekonomiky Ukrainy: vid teorii do praktyky [Strategic Aspects of Sustainable and Inclusive Development of the Economy of Ukraine: From Theory to Practice]. Materialy naukovoho kolokviumu 19 veresnia 2024 roku / kafedra ekonomiky promyslovosti. Odesa – Odessa: Odeskyi natsionalnyi tekhnolohichniy universytet, 2024. (in Ukrainian)

12. Baidakova A. O. (2020). Problemy pratsyevlashtuvannia molodi [Problems of youth employment]. *Inklyuzyvnyi rozvytok ekonomiky v umovakh hlobalnykh vyklykiv sohodennia: materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. Kharkiv, 1–28 liutoho 2020 r. / Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova.* (in Ukrainian)
13. Sidenko V. R. (2024). Inklyuzyvnyi rozvytok u rakursi hlobalnykh ekonomichnykh trendiv: vyklyky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy [Inclusive development from the perspective of global economic trends: challenges and opportunities for Ukraine]. *Ukr. Socium – Ukr. socium*, vol. 3-4(90-91), pp. 13–34.
14. Bobukh I. M., Kindzerskyi Yu. V., Fashchevska O. M. ta in. (2023). Inklyuzyvni instituty zabezpechennia rozvytku ekonomiky Ukrainy: kolektyvna monohrafiia NAN Ukrainy [Inclusive Institutions for Ensuring the Development of the Economy of Ukraine: Collective Monograph of the National Academy of Sciences of Ukraine], DU “In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy”, Elektronni dani, K. (in Ukrainian)
15. Hulieva V. M. (2021). Inklyuzyvna ekonomika: teoriia i praktyka: monohrafiia [Inclusive Economy: Theory and Practice: Monograph by General]; Odes. nats. ekon. un-t. Kyiv:, 365 p. (in Ukrainian)
16. Tymkiv A. O. (2023). Inklyuzyvna ekonomika yak ob'ekt suchasnykh naukovykh doslidzen [Inclusive economy as an object of modern scientific research]. *Inklyuzyvna ekonomika – Inclusive Economics*, vol. 1, pp. 41–47. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.1-7
17. Stepanenko S. V. (2023). Teoretyko-kontseptualni osnovy inklyuzyvnoho rozvytku ekonomiky [Theoretical and conceptual foundations of inclusive economic development]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia – Scientific View: Economics and Management*, vol. 3, pp. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-8>
18. Sedikova I. O., Palvashova H. I. (2024). Kontseptsii inklyuzyvnoho rozvytku yak bazys protydyi hlobalnym vyklykam sohodennia [The concept of inclusive development as a basis for countering the global challenges of today]. *Inklyuzyvna ekonomika – Inclusive Economics*, vol. 1 (3), pp. 64–71. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-10
19. Zavhorodnii K. V. (2023). Prohoznyi modeli inklyuzyvnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky i sotsiumu v umovakh viiny [Forecast models of inclusive development of the national economy and society in wartime]. *Investysii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, vol. 7, pp. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.7.58>
20. Irtyshcheva I. O., Kramarenko I. S., Zavhorodnii K. V., Neimet V. V. (2023). Povoienna vidbudova natsionalnoi ekonomiky na zasadakh inklyuzyvnoho rozvytku [Post-war reconstruction of the national economy on the basis of inclusive development]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava – Actual Problems of Innovation Economics and Law*, vol. 3, pp. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-2>
21. Honcharenko O. V., Bahorka D. A., Yefremov D. Iu. (2023). Innovatsiinyi biznes yak determinanta formuvannia inklyuzyvnoi ekonomiky [Innovative business as a determinant of the formation of an inclusive economy]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytet – Economic Bulletin of the Dnipro State Technical University*, vol. 1, pp. 7–14. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1\(6\).282718pp7-14](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1(6).282718pp7-14)

УДК 330.342.14:316.42(477)

JEL I38, J21, O11, R58

Ремболович Владислав Дмитрович, здобувач ступеня «доктор філософії», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Інклюзивний розвиток як стратегічний орієнтир модернізації національної економіки України.**

У статті досліджено теоретико-методологічні засади інклюзивного розвитку як стратегічного вектору модернізації національної економіки України. Визначено зміст поняття «інклюзивний розвиток» у контексті сучасних глобальних трансформацій, викликів посткризового відновлення та сталого зростання. Проаналізовано підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до інтерпретації інклюзивності, окреслено ключові характеристики інклюзивної економіки. Особливу увагу приділено інституційним, соціальним і фінансовим механізмам реалізації інклюзивної модернізації. У процесі дослідження сформульовано пріоритетні напрями державної політики, орієнтованої на досягнення інклюзивного розвитку в умовах соціально-економічної нестабільності та воєнного стану. Запропоновано підходи до оцінювання результативності інклюзивних реформ через систему індикаторів. Стаття обґрунтовує необхідність переосмислення стратегічних орієнтирів розвитку України на засадах справедливості, рівного доступу до ресурсів і активної участі громадян у прийнятті рішень.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, модернізація, національна економіка, інституційна політика, соціальна справедливість, сталий розвиток.

UDC 330.342.14:316.42(477)

JEL I38, J21, O11, R58

Vladyslav Rembolovych, Ph.D. Degree Applicant, National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”.**Inclusive development as a strategic guideline for the modernization of Ukraine’s national economy.**

The article examines inclusive development as a key strategic guideline for the modernization of Ukraine's national economy amid socio-economic transformation and external instability. Inclusive development is viewed not only as a socially oriented model of economic growth but as a comprehensive concept that combines the principles of sustainable development, social justice, effective institutional governance, and equal access to economic opportunities. The study analyzes scientific approaches to interpreting inclusivity, presents the results of a comparative analysis of domestic and international experience, and identifies the main factors hindering the achievement of an inclusive development model in Ukraine. The essence and role of institutional, financial, and social mechanisms in ensuring inclusive modernization are revealed, and the necessity of transitioning to a new type of economic policy focused on achieving a balance between economic efficiency and social responsibility is substantiated. The directions of state intervention are systematized to expand economic participation of the population, reduce inequality, ensure regional balance, and increase access to high-quality public goods. The paper also proposes a system of indicators for monitoring the effectiveness of inclusive reforms, which allows for an objective assessment of the effectiveness of inclusive development policy at the national level. It is concluded that it is appropriate to integrate inclusive principles into Ukraine's strategic economic planning documents, which will create the foundation for fair, sustainable, and comprehensive economic growth. In light of the challenges posed by war, demographic shifts, and rising inequality, the study emphasizes the urgency of embedding inclusivity into the national development agenda. Only by prioritizing human-centered policies and addressing structural barriers can Ukraine achieve a resilient and future-oriented economic trajectory.

Key words: inclusive development, modernization, national economy, institutional policy, social justice, sustainable development.